

Danko Zelić

Institut za povijest umjetnosti, Zagreb

Izvorni znanstveni rad / *Original scientific paper*

10. 12. 2007.

Nekoliko priloga povijesti umjetnosti 15. stoljeća u Trogi- ru: Samostan sv. Kri- ža na Čiovu, zlatar Matej Pomenić i ka- pela sv. Jeronima u katedrali sv. Lovre

Ključne riječi: Trogir, Dalmacija, 15. stoljeće, samostan, arhitektura, zlatarstvo

Keywords: Trogir, Dalmatia, 15th century, Monastery, Architecture, Metalwork

Poticaj za istraživanje čiji se rezultati objavljuju u ovom članku bio je pronalazak nekolicine dokumenata u fragmentima građe trogirskog notarijata 15. stoljeća u ostavštini Ivana Kukuljevića Sakcinskog, u Arhivu Hrvatske akademije u Zagrebu. Podatci u tim dokumentima, djelomice preneseni ili interpretirani u Kukuljevićeve »Slovníku umjetnikah jugoslavenskih« (Zagreb, 1858–1860), bili su povod da se rezimiraju i nadopune postojeće spoznaje o pojedinim trogirskim spomenicima i umjetničkim ličnostima prve polovine 15. stoljeća. Članak je podijeljen na nekoliko cjelina u kojima se raspravlja o Dominikanskom samostanu sv. Križa na Čiovu, zlataru Mateju Pomeniću i kapeli sv. Jeronima u katedrali sv. Lovre, a svi relevantni dokumenti, kako iz Kukuljevićeve ostavštine, tako i iz drugih arhivskih zbirki, donose se u prilogu.

Ostavština Ivana Kukuljevića Sakcinskog u Arhivu HAZU u Zagrebu obuhvaća stanovitu količinu izvorne arhivske građe srednjovjekovnih dalmatinskih komuna koje je taj znanstvenik prikupio sabirući sredinom 19. stoljeća podatke za svoj biografski leksikon *Slovník umjetnikah jugoslavenskih*, tiskan u Zagrebu između 1858. i 1860. godine.¹ Trogirski spisi iz razdoblja od 1436. do 1514. godine okupljeni su u mapi naslovljenoj *Fragmenta quaternarum*

*Civitatis Tragurii 1370–1514.*² S obzirom na općenitu sačuvanost, odnosno opseg korpusa trogirske arhivske građe iz 15. stoljeća, listovi notarskih knjiga u Kukuljevićevoj ostavštini – izdvojeni prema kriterijima njegova povijesnoumjetničkog interesa – mogli bi se nazvati fragmentima fragmenata.³ Polazeći od dokumenata nastalih između 1436. i 1450. godine, ovom ćemo prigodom pozornost usredotočiti na nekoliko trogirskih spomenika i umjetnika prve polovine 15. stoljeća.

Gradnja samostana sv. Križa na Čiovu

Dominikanski samostan sv. Križa na Čiovu, osnovan 1432. godine, sjedište je prve redovničke zajednice reformiranog krila dominikanskog reda (*fratres predicatorum de observantia*) u Dalmaciji; utemeljitelj i prvi prior samostana bio je Nikola Milinović, trogirski dominikanac školovan u Veneciji.⁴

Već u prvim desetljećima svog postojanja Sv. Križ postaje važnom točkom na duhovnom zemljovidu trogirске komune, a oprosti obećani vjernicima koji posjete samostan, odobreni još po samom osnivanju radi prikupljanja sredstava za gradnju,⁵ učinili su ga tijekom vremena i važnim hodočasničkim odredištem stanovništva šireg okolnog prostora; čudotvorno raspelo koje je 1600. godine prokrvarilo dolazila je, kako je zapisano u jednom izvješću iz 17. stoljeća, na dan Uznesenja Gospodnjeg vidjeti *tota Dalmatia*.⁶ Samostan sv. Križa bio je mjesto pobožnosti, ali i mjesto kulture u najširem smislu te riječi – od one eruditske o kojoj govori podatak da je samostanskoj knjižnici dio svojih knjiga 1475. godine oporukom ostavio Trogiranin Fantin de Valle, visoko pozicionirani dužnosnik rimske kurije,⁷ do pučkih plesova koji su se običavali izvoditi oko samostana u vremenima masovnog okupljanja vjernika da bi zbog saobraćajnosti polovinom 16. stoljeća bili zauvijek zabranjeni službenim ukazom gradskog kneza.⁸

Pojava samostana reformiranih ogranaka propovjedničkih redova u 15. stoljeću fenomen je koji treba sagledavati u kontekstu općenitih društvenih, materijalnih i vjerskih prilika tog vremena. Samostani opservanata u izvangradskim prostorima, bilo da ih podižu pojedinci ili pak gradske zajednice, kao što je to slučaj sa čiovskim Sv. Križem, svojevrsna su projekcija urbane duhovnosti tog doba. Razlog odabiru »ladanjskog« položaja bila je, dakako, ponajprije potreba za izolacijom, odnosno sabranošću, jedan od glavnih postulata reforme Reda. Smješten izvan grada, ali gradu nadomak, samostan sv. Križa nije bio ruralno, a još manje pustinjačko redovničko sjedište. Za razliku od starijih izvangradskih samostana, pri osnutku obdarenih zemljoposjedom, Sv. Križ je, naime, poput drugih ustanova propovjedničkih redova, podignut i živio od milodara.

Te su okolnosti bile odlučujuće i za oblikovanje samostanskog sklopa koji se ističe ponajprije kompaktnim građevinskim karakterom, suzdržanom arhitektonskom artikulacijom i nevelikim dimenzijama. Već u dukali kojom se odobrava njegovo osnivanje samostan se naziva deminutivom *conventiculum*, a u jednom izvješću iz 1614. godine bilježi se da je *premda majušan*, od svih samostana dalmatinske dominikanske pokrajine *najbolje građen* te da,

osim crkve, posjeduje tri spavaonice, kapitularnu dvoranu, sakristiju, klaustar, refektorij i sve ostale nužne sadržaje.⁹

U svojoj izvornoj funkciji samostan je ostao do 1852. godine, a njegova je arhitektonska cjelina usprkos stanovitim promjenama razmjerno dobro sačuvana u svom izvornom formatu, odnosno obliku u kojem je podignuta potkraj prve polovine 15. stoljeća. Na arhivske vijesti o izgradnji sklopa u nekoliko je navrata još u četrdesetim godinama prošlog stoljeća upozorio C. Fisković.¹⁰ Najstariji od tih podataka – o tome da je na gradnji 1435. godine bio uposlen stanoviti protomagistar Stjepan – C. Fisković je uočio u repertoriju knjige trogirskog notara Francesca de Viviano iz 1435–1436. godine.¹¹ Sam dokument na koji se taj upis odnosi nije mu bio dostupan jer ga je već ranije pronašao Kukuljević i listove na kojima je zapisan pohranio u vlastitoj zbirci.¹²

Posrijedi je ugovor (Prilog: dokument 1) koji su 21. listopada 1436. s majstorom čije se ime bilježi kao *Stephanus Brachus prothomagister Spaleti* sklopili samostanski prior Milinović i prokurator Nikola Mladinov (iz patricijskog roda Domišić). Za samostan (*pro habitatione monasterii ecclesie sancte Crucis*) naručeno je ukupno devet kamenih okvira vrata i dva luka: tri velika okvira vrata širine $4\frac{1}{2}$ i visine $6\frac{1}{2}$ stopa s nadvratnim lukovima, od kojih dvojica s profilacijom štapa (*laborate cum bastonis circum circa*), a treća glatka i jednostavnija (*scleta et simplicius operis sine bastonis*), sve s pragovima (*cum suis soleariis*); dva nešto manja okvira vrata širine $3\frac{1}{2}$ i visine 6 stopa, oba s lukom i profilacijom štapa (*ambas cum archu et bastonem*); jedna vrata širine 3 stope i visine 6 stopa, također s profilacijom štapa i lukom; tri jednostavna okvira vrata širine $2\frac{1}{2}$ stope te, naposljetku, dva glatka luka promjera $4\frac{1}{2}$ stope (*archos duos circuitionis seu revolutionis pedum quatuor cum dimidio cum lixta plana et eis gulla*).

Većinu naručenih elemenata moguće je identificirati prema dimenzijama (koje se odnose na njihove svijetle otvore); duljina stope iznosi približno 34,5 cm. Prvi od triju najvećih okvira vrata ($4\frac{1}{2} \times 6\frac{1}{2}$ stopa) nalazi se na nekadašnjem glavnom ulazu u samostanski sklop, na zapadnom zidu zvonika (a1), a drugi na vanjskom zidu morskog (sjevernog) pročelja samostana (a2). Treća vrata jednakih dimenzija (a3) koja su prema ugovoru trebala biti glatkog, neukrašenog okvira danas nisu sačuvana; njihovim bi dimenzijama odgovarao trag otvora u II uglu klaustara, na zidu koji klaustar dijeli od refektorija, nad kojim je sačuvan fragment nadvratnog luka. Od dvojica vrata dimenzija $3\frac{1}{2} \times 6$ stopa jedna su na ulazu iz klaustara u sjeverni trakt samostana s kuhinjom (b1), a druga (b2), sekundarno ugrađena, danas su vrata samostanskog refektorija. Glede tri jednostavna okvira za koje je ugovorom utvrđena samo

Samostan sv. Križa na Čiovu, tlocrt prizemlja (prema: *Enciklopedija hrvatske umjetnosti*, sv. 1, Zagreb, 1995, 167) s označenim mjestima klesanih dijelova arhitektonske opreme naručenih 1436. godine / Monastery of the Holy Cross, island of Čiovo, ground plan with positions of stone elements commissioned in 1436

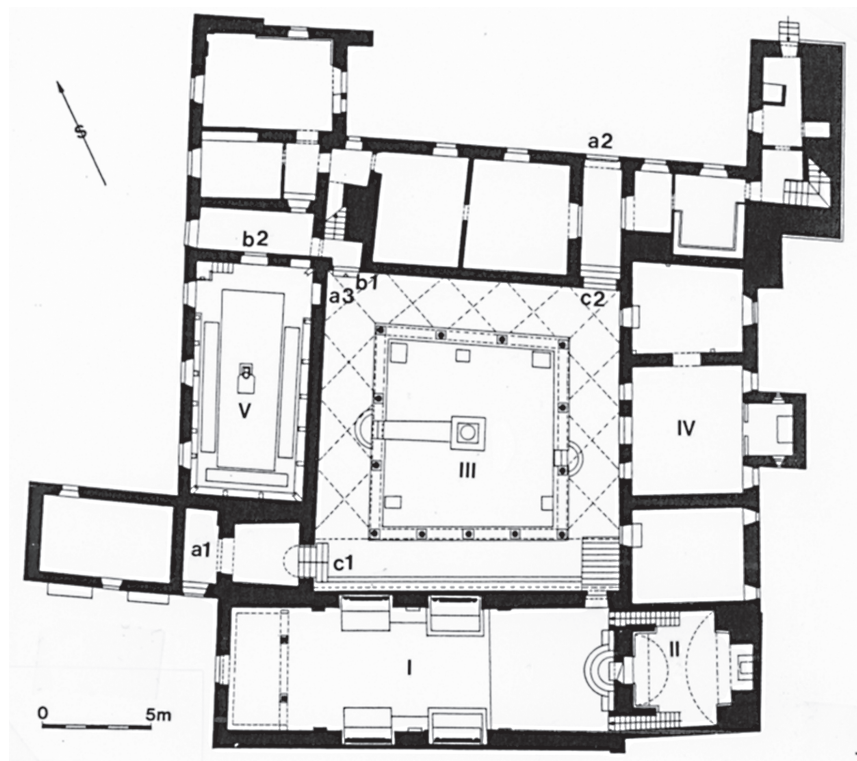
Legenda:

I crkva / church
 II kriptna pod svetištem / crypt
 III klaustar / cloister
 IV kapitularna dvorana / chapter hall
 V refektorij / refectory

a1–a3 okviri vrata 4½ x 6½ stopa / door frames 4½ x 6½ ft.

b1–b2 okviri vrata 3½ x 6 stopa / door frames 3½ x 6 ft.

c1–c2 lukovi (promjera 4½ stopa) / arches (4½ ft. in diameter)

širina (2½ stopa), a visinu je prema vlastitom nahodjenju trebao odrediti majstor, otvori vrata te širine nalaze se na više mjesta – u klaustaru (vrata prostorije između kapitula i crkve), takva su i vrata crkve, ali i zazidani otvor kojim se u refektorij prvotno pristupalo izravno iz vrta. Svi ti okviri, međutim, za razliku od onih naručenih, imaju unutarnje bridove ukrašene profilacijom štapa. Dva naručena luka nalaze se nad ulazima u klaustar; prvi na istočnom zidu zvonika, kroz koji je vodio glavni pristup u samostan (c1), a drugi (c2) u dijagonalno nasuprotnom uglu, na početku hodnika koji je iz klaustara (u osi njegova istočnog krila) vodio prema vratima na morskome pročelju sklopa.

Glavnina opisanih elemenata arhitektonske opreme i danas se, dakle, nalazi na svojim prvotnim mjestima. Značajnije su promjene nastale u refektoriju koji je izvorno imao tri ulaza. Dva su se nalazila u SI uglu prostorije (danas se na njihovim mjestima u unutrašnjosti nalaze zidni ormari); jednim se u refektorij pristupalo izravno iz klaustara, a drugim iz hodnika, odnosno prolaza koji – razdvajajući refektorij od sjevernog samostanskog krila (s kuhinjom) – od klaustara vodi prema vrtu. Vrata ulaza iz klaustara zacijelo su zazidana radi gradnje svodova klaustara. Refektorij je, kao što je već rečeno, imao i izravnu komunikaciju sa samostanskim vrtom – preko (kasnije zazidanih) vrata u SZ uglu.

Premda nije prijeporno da su kamene okviri vrata i lukovi nabrojani u ugovoru naručeni tijekom gradnje, Kukuljević je u Slovníku – gdje »prezime« majstora Stjepana, najvjerojatnije nadimak, donosi u obliku Brakuš – došao do drukčijih zaključaka.¹³ Dokument s narudžbom, koji je sâm izdvojio iz izvornog konteksta, pogrešno je datirao u 1450. godinu, a njegov je sadržaj interpretirao kao ugovor za popravak samostana. Ponovivši zaključak V. Celio-Cege,¹⁴ zasnovan na netočno prepisanoj godini na portalu crkve (o čemu će biti još riječi u nastavku), Kukuljević je ustvrdio da je izgradnja crkve i samostana dovršena 1449. godine, a za majstora Stjepana je k tome pretpostavio i da je (prethodno, tj. prije 1450. g.) *po svoj prilici ... sagradio i crkvu i čitav monastir*. Mogućnost da je taj majstor doista bio angažiran i na drugim poslovima tijekom izgradnje sklopa ne može se odbaciti; u prilog pretpostavci da je suradnja s njim bila uhodana govorila bi i činjenica da u ugovoru iz 1436. nije definirano vrijeme u kojem je trebao isporučiti klesane arhitektonske elemente.

Ugovor iz 1436. godine jedini je, koliko nam je poznato, dokument u kojem se javlja *Stephanus Brachus*. Od graditelja i klesara tog imena u Trogiru je u prvoj polovini petnaestog stoljeća, kao jedan od sudionika u nadsvođivanju katedrale početkom tridesetih godina, zabilježen *magister Stephanus lapicida*.¹⁵ Za njega je C. Fisković¹⁶ pretpostavio

Samostan sv. Križa na Čiovu - istočno krilo klaustra / Monastery of the Holy Cross - eastern wing of the cloister

da je identičan onome čije se ime uz ime majstora Mateja (Gojkovića) bilježi na natpisu na prvom katu zvonika katedrale, postavljenom 1422. godine prigodom dovršetka njegove obnove.¹⁷ Među splitskim su pak majstorima 15. stoljeća zabilježena dva Stjepana: godine 1454. Stjepan Cvitanović, sin Bračanina Cvitana Živkovića,¹⁸ a tako se zvao i jedan od pomoćnika Andrije Alešija.¹⁹ Za razliku od magistra Stjepana uposlenog na popravku zvonika i svodovima katedrale za kojeg ne treba odbaciti mogućnost da je radio i za samostan sv. Križa, vjerojatnost da je neki od dvojice potonjih Splitskana identičan protomagistru Stjepanu trogirskog dokumenta iz 1436. godine po našem je sudu neznatna.

Osim tog ugovora poznata su još tri dokumenta u vezi s gradnjom samostana. U travnju 1439. na šest je mjeseci (za poslove koji se поближе ne opisuju) uposlen šibenski *lapicida* Ivan Drakanović (dokument 2),²⁰ a još dva dokumenta iz petog, odnosno šestog desetljeća u dubrovačkom arhivu spomenuo je C. Fisković, zabilježivši ih među inim potvr-

dama nazočnosti dubrovačkih klesara i graditelja u Trogiru tijekom 15. stoljeća.²¹ Godine 1444. na godinu je dana za rad na čiovskom samostanu uposlen kamenar Rado Radmoniće (dokument 3),²² a iz dokumenta (izjave o dugovanju) datiranog 1458. godinom (dokument 4) moguće je zaključiti da je cisternu u klaustru (najvjerojatnije većim dijelom) načinio Ostoja Radosalić.²³ Posrednici u tim kontaktima bili su dubrovački dominikanci; u poravnanju računa s Radosalićem sudjelovao je prior i prokurator Sv. Križa u Gružu, te samostana reformiranih dominikanaca, osnovanog 1437, svega pet godina poslije čiovskog.²⁴ Upućenost čiovskih dominikanaca na gruške dominikance razumljiva je u svjetlu činjenice da će ta dva samostana sve do 1481. godine ostati jednim ustanovama reformiranog krila reda u Dalmaciji.²⁵

Dvojica dubrovačkih majstora uposlenih na čiovskom sklopu mogu se uvrstiti među viđenije dubrovačke graditelje svog doba. Rado Radmoniće (čije se ime u dokumentima, odnosno njihovim transkripcijama bilježi i kao Radosav, Radoslav i Radosan, a patronimik Radmanović, Radomanović ili Radovanović) je još tijekom naukovanja kod Radonje Grubačevića (1438–1443) s učiteljem radio na zahtjevnim narudžbama u Dubrovniku, među inim na Kneževu dvoru i zvoniku dominikanaca,²⁶ a od kraja četrdesetih godina do svoje smrti (1462. g.) redovito je član skupina majstora kojima su povjeravani najvažniji graditeljski zadaci u tom gradu.²⁷ Angažman na čiovskom samostanu bio bi stoga, koliko je moguće ustanoviti, njegov prvi samostalno ugovoren posao poslije naukovanja. Radmoniće je na Čiovu vjerojatno radio na nadsvodivanju i opremanju klaustra koji jednostavnošću i »utilitarnim« karakterom svojih klesanih dijelova, unatoč razlici u mjerilu, pokazuje jasnu srodnost s npr. petnaestostoljetnim gotičko-renesansnim klaustrom samostana benediktinaca na Lokrumu.

Crkva i samostan sv. Križa na Čiovu dovršeni su u razdoblju od dvadesetak godina; na dokument iz 1458. u kojemu se to neizravno tvrdi, ukazao je S. Krsić.²⁸ Kukuljević je, međutim, kao što je već rečeno, oslanjajući se na V. Cellio-Cegu koji donosi netočno prepisanu godinu s natpisa nad glavnim vratima crkve, ustvrdio da je crkva završena 1449. godine.²⁹

Na portalu crkve su zapravo dva natpisa, oba u literaturi netočno prenošena još od Farlatija:³⁰ natpis s godinom 1499. u podnožju reljefa *Pietà* u luneti te natpis na gredi nadvratnika. Najkrupnija se pogreška Farlatijevom informatoru potkrala u prepisivanju godine na natpisu u luneti: umjesto 1499. (ispuštanjem znaka L) zabilježena je kao 1449. Od oštećenog (i dijelom restauriranog) natpisa danas se razabire samo početak – godina i fragmenti prvih dvaju riječi. Na temelju tih ostataka i starijih čitanja njegov je

izvorni sadržaj moguće restituirati u sljedećem obliku:

MCCCCLXXXIX. TEMPORE PRIORATUS DOMINI-
CI DUODO DE VENETIIS

Reljef *Pietà*, klesan u kamenu pješčaniku i teško nagrižen djelovanjem atmosferilija, svrstava čiovski u skupinu od nekoliko dalmatinskih portala jednake ikonografije iz kasnog 15. stoljeća, odnosno ranog 16. stoljeća.³¹ Nastanak tog reljefa C. Fisković je povezo s *trogirskim likovnim krugom renesansnog doba*,³² a S. Štefanac u njemu vidi *neposredan refleks* umjetnosti Nikole Firentinca.³³ Već zbog činjenice da je pola stoljeća mlađi no što se to navodilo u starijoj literaturi, taj datirani renesansni reljef gubi važnost za kronologiju gradnje sklopa. Tome, međutim, valja pridodati i da *Pietà* i okvir portala najvjerojatnije nisu iz istog vremena. Polukružnim lukom završen okvir portala gotičkih je proporcija, a njegova klesarska dekoracija pokazuje srodnost s istovrsnim trogirskim kamenarskim djelima tridesetih i četrdesetih godina 15. stoljeća. Okvir portala je stoga zacijelo nastao u vremenu gradnje crkve, a pedesetak godina mlađi reljef je u njegovu lunetu umetnut naknadno.

Budući da ni jedno od čitanja natpisa na nadvratniku portala u literaturi nije posve korektno,³⁴ ovdje donosimo i njegov tekst:

VT VICIIS PVRGES MENTEM VIRTVTIBVS ORNES
HANC ADEAS SACRAM PECCATOR SEDVLVS
AVLAM

Križ zlatara Mateja Pomenića za samostan sv. Križa

U trogirskim fragmentima u Kukuljevićevoj ostavštini sačuvan je još jedan dokument u vezi sa samostanom sv. Križa na Čiovu – narudžba srebrnog križa od majstora Mateja Pomenića iz 1450. godine (dokument 5).³⁵ Premda mu nije bilo moguće pripisati ni jedno sačuvano djelo, Pomenić je jedan od dalmatinskih zlatara 15. stoljeća (među trogirskim svakako najistaknutiji) čije je djelovanje razmjerno dobro potvrđeno u arhivskim izvorima. Svi dosad poznati dokumenti o njegovu radu potječu, međutim iz Šibenika. Notarske akte s narudžbama liturgijskih predmeta za tamošnje crkve iz godina 1448. i 1477. objavio je još V. Molé,³⁶ a C. Fisković im je pridodao niz svjedočanstava prema kojima je od 1443. godine gotovo do kraja osmog desetljeća djelovao u Šibeniku.³⁷

Magister Matheus Pomenich, aurifex de Tragurio, obećao je 14. lipnja 1450. samostanskom prokuratoru Jakomelu Vitturiju da će u roku od pet mjeseci, do blagdana sv. Ivana Trogirskog u mjesecu studenom, načiniti srebrni

križ prema uputama koje je dobio od priora Nikole Milinovića (*secundum quantitatem, qualitatem et formam eisdem magistro ostensam et datam per fratrum Nicolaum*). Srebro se majstoru, kao što je bilo uobičajeno, obvezao dati naručitelj. Nažalost, za razliku od ugovora iz 1448. godine o izradi pozlaćenog srebrnog križa za šibensku bratovštinu sv. Ivana (koji je trebao imati likove Raspetog i sv. Ivana Krstitelja u punoj plastici te reljefe sv. Marije, Ivana Apostola, pelikana, Adamove lubanje te četvorice evanđelista),³⁸ u trogirskom ugovoru detalji o naručenom djelu su izostali. Usporede li se, međutim, njihove cijene, valja istaknuti da je svota koja je majstoru trebala pripasti za izradu križa za čiovski samostan (40 solda po unci težine križa) gotovo dvostruko veća od one dogovorene dvije godine prije za križ šibenske bratovštine (22 solda po unci).

Nažalost, Pomenićev srebrni križ nije identificiran među sačuvanim trogirskim spomenicima te vrste. Poslije ukinuća samostana, liturgijski predmeti iz Sv. Križa dospjeli su u riznicu samostana sv. Dominika u gradu.³⁹ Za određivanje čiovske provenijencije pojedinih djela u toj zbirci odlučujuću su važnost imali navodi P. Andreisa, no taj je trogirski povjesničar od predmeta koji su se u crkvi sv. Križa nalazili u drugoj polovini 17. stoljeća zabilježio samo relikvijare.⁴⁰ Na Pomenićev se križ vjerojatno odnosi podatak u zapisniku apostolske (Valierove) vizitacije iz 1579. godine; u sakristiji crkve čiovske dominikanaca ondje se, među ostalim metalnim predmetima, bilježi i *crux argentea fracta* za koji je vizitator naredio da se popravi.⁴¹

Ugovor o izradi križa za čiovski samostan prva je potvrda da je majstor, osim u Šibeniku, živio i radio i u rodnom gradu, što je do sada tek bilo pretpostavljano.⁴² Godine 1447. Matej se, naime, u Trogiru bilježi kao *habitor Sibenici*,⁴³ dok takva naznaka u dokumentu iz 1450. izostaje. Pomenić je, dakle, jedan među brojnim dalmatinskim majstorima koji su svojim djelovanjem povezivali više umjetničkih središta i tako pridonijeli vitalnosti jedinstvene umjetničke scene. O majstorovoj vezanosti za rodni grad, ali i za samostan sv. Križa, postoji još jedno do danas neuočeno arhivsko svjedočanstvo – oporuke, tzv. nunkupativni testamenti koje su potkraj (jubilarne) 1450. godine, neposredno prije no što će iz Trogira poći na hodočašće u Rim, kao što se u takvoj prigodi običavalo, načinili Matej Marinov Pomenić i njegova supruga Margareta.⁴⁴ Na hodočašće je s njima, sa suprugom pošao i magistar Ivan Dujmov, slikar iz Splita, građanin i stanovnik Trogira; istoga dana i taj je bračni par dao registrirati svoje testamente.⁴⁵ Nije naodmet spomenuti da je Pomeniću to u prilično kratkom vremenu bilo drugo putovanje na neko od udaljenih hodočasničkih odredišta; prethodne se, 1449. godine,

Samostan sv. Križa na Čiovu - kruna cisterne u klastru / Monastery of the Holy Cross - wellhead in the cloister

iz Šibenika bio otputio Sv. Jakovu u Compostelu.⁴⁶

U trogirskoj oporuci iz 1450. godine (dokument 6) Pomenić je, u slučaju da ga na putovanju u Rim zadesi smrt – uz svote koje je po odredbama gradskog statuta bio dužan ostaviti za gradnju zidina trogirskog burga i hospitalu sv. Duha, legate trogirskim franjevcima i dominikancima te manje svote bratu i sestri – odredio da se sva njegova imovina proda na javnoj dražbi i prikupljen novac utroši *pro anima sua*, i to za gradnju crkve sv. Križa (*in fabrica ecclesie sancte Crucis*). Izvršiteljem oporuke imenovao je Jakomela Lukinog Vitturija koji je u tom vremenu obnašao čast samostanskog prokuratora i koji mu je nepunih šest mjeseci ranije povjerio posao izrade srebrnog križa za samostan. Jakomelu Vitturiju, jednom od najuglednijih trogirskih patricija svog doba, ranije i operariju katedrale, jamačno treba pripisati i zasluge za dovršetak gradnje čiovskog samostana; na to ukazuju grbovi njegova roda na kruni cisterne u klastru.

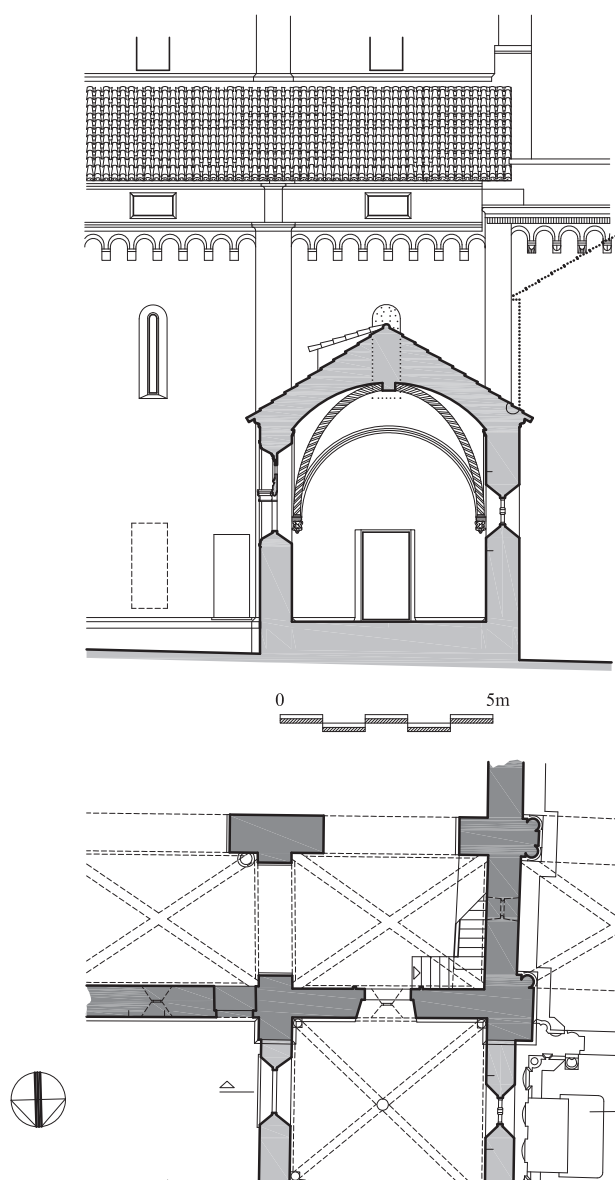
Kapela sv. Jeronima u trogirskoj katedrali

Kapela Sv. Jeronima najstariji je od četiri aneksa podignuta tijekom 15. stoljeća uz sjeverni zid trogirске katedrale. Građena između 1438. i 1446. godine, u razmjerno kratkom se vremenu našla između Alešijeve krstionice i Aleši-Firentinčeve renesansne kapele sv. Ivana Trogirskog. Budući da je zbog vremena i okolnosti u kojima je građena, ali ponajprije zbog namjene – posrijedi je privatna kapela – oblikovanjem znatno suzdržanija od krstionice i kapele gradskog patrona, kapela sv. Jeronima nije se s njima mogla

nadmetati. Još u najstarijim joj je tekstovima lokalne historiofije stoga posvećeno prilično malo pozornosti: Lucius bilježi samo podatak o početku njezine izgradnje i ime donatorice – Nikolote, udovice Jakova Sobote⁴⁷ – a Andreis u njoj spominje sliku Jakova Palme.⁴⁸ Ugovor za gradnju kapele s Mlečaninom Markom Gruatom i Trogiranim Nikolom Račićem iz 1438. godine (dokument 8) u Trogiru je pronašao i među svoje spise pohranio Kukuljević,⁴⁹ a njegov je prijepis objavio u *Slovníku*.⁵⁰ Poslije Kukuljevića, u povijesnoumjetničkoj literaturi kapelu je spomenuo i Eitelberger nalazeći pozornosti vrijednim tek njezin pravilan svod s rebrima s profilacijom užeta oslonjenim na lijepo izrađene lisnate konzole.⁵¹ Dudan je rad dvojice graditelja okarakterizirao kao *osrednje majstorstvo*.⁵² O kapeli sv. Jeronima u nekoliko je navrata pisao C. Fisković. U bilješkama uz *Opis trogirске katedrale iz XVIII. stoljeća* objavio je notarski zapis iz 1439. u kojem se registrira neki dogovor između zastupnika donatorice Petra Andreisa i dvojice majstora,⁵³ a najiscrpnije se na kapelu osvrnuo u radu *Poliptih Blaža Jurjeva u trogirskoj katedrali* u kojem je donio i oporuku Nikolote Sobota iz 1444. godine.⁵⁴ Iz tog je dokumenta razvidno da su građevinski radovi još bili u tijeku (za kapelu se navodi da je *nondum coperta*), a izvršitelju oporuke je za dovršenje kapele bio dan rok od godine dana poslije smrti donatorice koja je uslijedila 1445. godine. Kapela je stoga, kao što je ustvrdio C. Fisković, najvjerojatnije dovršena tijekom 1446. godine.⁵⁵

S obzirom na činjenicu da je kronologija nastajanja kapele dobro rasvijetljena arhivskim podacima, nalazimo da nije suvišno ovom prigodom donijeti i tekst najstarijeg, dosad neobjavljenog dokumenta – ugovora s dopuštenjem za gradnju kapele, sklopljenog između donatorice i trogirskog kaptola, sačuvanog u ostavštini Ivana Luciusa (dokument 7).⁵⁶ Donatorici je 11. srpnja 1438. dan pristanak da na svoj trošak uz katedralu podigne kapelu posvećenu sv. Jeronimu koju je dužna opremiti svime nužnim za bogoslužje i u njoj uredi grobnicu u kojoj će biti sahranjeni samo oni za koje ona to odobri ili oporukom odluči. Dano joj je i pravo među svećenicima trogirске crkve odrediti jednog ili dvojicu kapelana koji će svakodnevno u kapeli služiti misu i mogućnost da izabranog kapelana opozove ili zamijeni drugim. Kako se ne bi upotrijebili u neku drugu svrhu, za predmete koje će darovati (liturgijsko ruho, knjige i srebrnina) određeno je da se pohrane u sakristiji katedrale, u kutiji pod ključem koji će čuvati kapelan.

Ugovor je donekle sličan ugovoru o uređenju privatne kapele u prvom traveju sjevernog bočnog broda šibenske katedrale sklopljenom 1435. godine između biskupa Bogdana i donatora Deše Jakovljeva.⁵⁷ S obzirom na pravne

Kapela sv. Jeronima, izvorno stanje prema ugovoru iz 1438. – tlocrt i poprečni presjek s pogledom prema sjevernom pročelju katedrale (autori: Ivan Tenšek, Ivana Valjato Vrus) / St. Jerome's Chapel, original state according to the commission of 1438 – ground plan and transversal cross section

implikacije tih dvaju graditeljskih zahvata, čini se važnim istaknuti da se, za razliku od šibenskog, u trogirskom ugovoru bilježe i gradski knez, suci (među kojima je i Jakomelo Vitturi, operarij katedrale) te Nikola, opat samostana sv. Ivana Krstitelja, u funkciji generalnog vikara biskupije.⁵⁸ Svi oni bili su, naime, nazočni pri sklapanju ugovora i suglasni s njegovim odredbama, ali se kao stranke izričito navode na jednoj strani Petar Andreis, zastupnik donatorice, a na drugoj trogirski kaptol čiji su članovi poimence

nabrojani gotovo u punom sastavu. Premda su, dakle, u oba slučaja posrijedi privatne kapele, u Šibeniku je ugovor sklopio biskup, a u Trogiru kaptol.⁵⁹ Pozornost u ugovoru za kapelu sv. Jeronima privlači i neuobičajeno visoka svota (1.000 dukata), određena kao kazna za stranu koja ne bi poštivala dogovor. S obzirom na titulara, treba istaknuti da je prva polovina 15. stoljeća u Dalmaciji doba općenitog širenja njegova kulta. Dan sv. Jeronima u Trogiru je na listu službenih gradskih blagdana uvršten 1455. godine,⁶⁰ a u drugoj polovini stoljeća, kada je taj svetac postao vrlo popularnom temom skulpturalnih prikaza, brojem spomenika s njegovim likom prednjačio je upravo Trogir i s Trogirom vezane umjetničke ličnosti.

Dana 31. srpnja 1438. godine, svega dvadesetak dana poslije ugovora donatorice s kaptolom, za gradnju kapele sv. Jeronima angažirana su dvojica majstora koji su već ranije zajedno radili na svodovima drugog i trećeg traveja glavnog broda katedrale.⁶¹ Marko Gruato obećao je zastupniku donatorice u svoje ime i u ime Nikole Račića u roku od dvije godine sazidati kapelu uz sjeverozapadni ugao katedrale širinom jednakom razmaku između pilastara (na vanjskom zidu) crkve, visine 11 stopa od pločnika do vijenca, s vratima *ad modum inceptum, ad similitudinem capelle sancti Iohannis*. Ugovorom su predviđena i dva prozora (*una fenestra competenti a latere ponentis secundum designationem ostensam in quadam carta papirea designatam ac cum uno oculo a parte levantis ad similitudinem oculi quod est subtus campanile*). Za svod kapele određeno je da bude načinjen *ad similitudinem corporalem existentis in ecclesia sancti Iohannis Baptiste ad capellam sancti Benedicti*. Premda ne treba posve isključiti mogućnost da je pojam kapele (sv. Benedikta) tu upotrijebljen u liturgijskom smislu, tj. da se odnosio na neku arhitektonsko-skulpturalnu konstrukciju interpoliranu u unutrašnjosti crkve trogirskih benediktinaca, čini se da je ipak posrijedi neka kasnije uklonjena prigradnja toj crkvi o kojoj danas nisu sačuvani nikakvi podaci.⁶² Na to bi mogli ukazivati i još jasno razaznatljivi tragovi otvora vrata posred njezinog sjevernog pročelja. Čini se da u istom smislu treba shvatiti i navod o vratima kapele sv. Jeronima za koja se u ugovoru izričkom utvrđuje da će biti načinjena *ad similitudinem capelle sancti Iohannis*; po svojoj prilici treba odbaciti mogućnost da se odnosio na trećentističku kapelu gradskog patrona u katedrali.⁶³ Za posao je najvjerojatnije (budući da je papir na tom mjestu oštećen) ugovorena cijena od 212 dukata koja je trebala biti isplaćena u pet obroka prema zacrtanom ritmu radova.

Arhitektura kapele čija je izgradnja, kao što je već rečeno, potrajala do 1446. godine, do danas je sačuvana gotovo

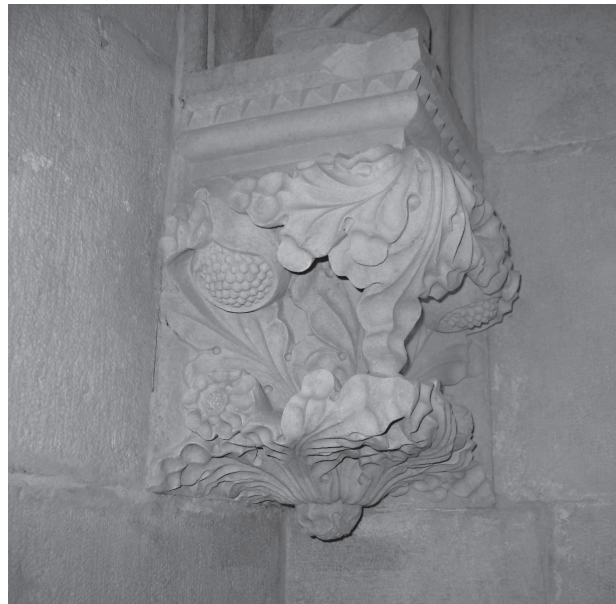
Kapela sv. Jeronima, istočno pročelje – bifora / St. Jerome's Chapel, East front, double bay window

u izvornom obliku. Njezina su dva danas vidljiva vanjska pročelja glatkih zidova, završenih jednostavnim gotičkim vijencem, a na bridovima su isklesani jednostavni gotički ugaoni stupići. Vanjski zidovi kapele visinom osjetno nadilaze u ugovoru zabilježenih 11 stopa (*altitudinis pedum XI a salizata usque ad cornicem*). Mogući je razlog tome preinaka projekta do koje je došlo tijekom gradnje, ali vjerojatnijom se čini mogućnost da je posrijedi pogreška, odnosno propust pisara prilikom prepisivanja koncepta isprave u knjigu. Duljina od 11 stopa (oko 3,8 m) odgovara, naime, dubini kapele (točnije duljini njezinog istočnog zida u unutrašnjosti) koja – u tekstu ugovora kakav je došao do nas – nije iskazana. Iz crkve se u kapelu pristupa jednostavnim, ravno završenim otvorom ulaznih vrata u središnjoj osi prvog traveja sjevernog bočnog broda, ispod romaničkog prozora bočnog broda (kojeg je izvana većim dijelom zaklonio krov kapele). Okvir vrata kapele je masi-

van, ukrašen jednostavnim profilacijama. Podnica joj je za jednu stepenicu viša od razine poda katedrale, a u unutrašnjosti su ostali vidljivi bridovi vanjskih pilastara katedrale sa sačuvanim zakošenjima njihovih baza. Kapela je blago trapezoidnog tlocrta, nadsvođena križnim svodom. Rebra su ukrašena profilacijom užeta, a ključni kamen jednostavnim reljefnom rozetom. Skulpturalnom se obradom ističu četiri konzole u uglovima na kojima počivaju svodna rebra. Premda se plasticitetom i kvalitetom klesarskog rada razlikuju, zajedničko im je oblikovanje u dvije zone s mesnatim listovima akantusa i stiliziranim plodovima mogranja. Zidna polja završena su polukružno, jednostavnim profiliranim trakama koje također počivaju na konzolama. U cijelosti je sačuvan šiljastolučno završen prozor – bifora – na istočnom zidu kapele, zbog osvjetljavanja oltara pomaknut udesno u odnosu na simetralu zida. Izvana, okvir prozora je obrubljen lomljenim zupcima i ima glatke zakošene

doprozornike bridova ukrašenih profilacijom štapa, prekinutim plastički istaknutim kapitelnim zonama koje tvore jednostavne horizontalne profilacije. U donjoj zoni mrežišta su dva prelomljena šiljasta luka s nevelikim tzv. visećim kapitelom koji se, unutar dekorativne sheme zasnovane na dominaciji snažnih, jednostavnih geometrijskih profilacija, ističe svojim organskim oblikom i fitomorfnim ukrasom – klesanim listićima i pupoljcima. Pri vrhu mrežišta je četverolisni otvor u kojem je originalno ostakljenje bilo sačuvano do sredine 20. stoljeća.⁶⁴ Okul na zapadnom zidu, za koji se u ugovoru tražilo da bude nalik istovrsnom otvoru pod zvonikom (na pročelju crkve, tj. pod svodom predvorja), zatvoren je šezdesetih godina 15. stoljeća kada je građena krstionica; u unutrašnjosti kapele se na površini zapadnog zida još razabire trag lučnog zaobljenja njegovog okvira. Na mjestu okula naknadno je postavljena ploča s dva reljefna grba uokvirena gotičkim motivom lomljenih zubaca. Desno je grb roda Casotti (Kažotić) u kojoj je rođena donatorica, a za drugi bi bilo logično zaključiti – kao što je to na temelju donatoričine posljednje volje s kojom su suglasne i vijesti u kasnijim povijesnim izvorima, učinio C. Fisković⁶⁵ – da pripada rodu Andreis koji je naslijedio juspatronat kapele. Drugi je grb, međutim, s dvije okomite grede na štitu, grb roda Vitturi.⁶⁶ Na sjevernom je zidu kapele jednostavna kamena kustodija trolisnog šiljastolučnog oblika, u podu je neukrašena ploča grobnice, a drugi tragovi izvorne opreme unutrašnjosti nisu sačuvani.⁶⁷

Arhitektura kapele stilski se uklapa u tokove mletačke

Kapela sv. Jeronima, konzola svoda / St. Jerome's Chapel, vault corbel

gotike ranog *quattrocenta*. Posebice se to odnosi na oblikovanje stilski najizrazitije komponente – bifore – čija su ishodišta prepoznata u velikim graditeljskim zadacima u prvim desetljećima u Veneciji, odnosno radovima radionice Bon na Ca d'Oro.⁶⁸ Trogirsku je kapelu – unatoč razlikama u veličini i proporcijama koje proistječu iz bitno drukčijih karaktera graditeljskih zadataka – kakvoćom izvedbe

Kapela sv. Jeronima, zapadni zid s tragom zazidanog okula i grbovima patricijskih rodova Vitturi i Casotti / St. Jerome's Chapel, West wall with the trace of the original oculus and coats of arms of Vitturi and Casotti families

moгуće uspoređivati s kapelama sjevernog broda šibenske katedrale na kojima su u tom vremenu radili Lorenzo Pincino i Antonio Busato.⁶⁹ Svojim strogim, asketskim oblikovanjem s glatkim zidnim ploham a i kvalitetnom arhitektonskom plastikom u kojoj se geometrijskim profilacijama suprotstavljaju razvedene lisnate konzole, trogiriska kapela sv. Jeronima, djelo Marka Gruata i Nikole Račića, vrijedno je svjedočanstvo dometa predjurjevske faze gotičke umjetnosti quattrocenta u Dalmaciji.

Dodatak: O imenovanju opunomoćenika izvršitelja oporuke slikara Blaža Jurjeva

U Kukuljevićevoj je ostavštini sačuvan i akt kojim trogirski plemić Ivan de Munda, kao izvršitelj oporuke slikara Blaža Jurjeva, 30. listopada 1449. imenuje za opunomoćenike Krševana Matejevog Križančića, građanina Zadra, i Nikolu Ljubislavića, građanina Nina (dokument 9).⁷⁰ Posao za koji su opunomoćeni nije pobliže opisan, ali zacijelo je posrijedi bila prodaja imovine pokojnog slikara u Zadru, sukladno odredbi u njegovoj oporuci sastavljenoj u tom gradu potkraj travnja 1448. godine.⁷¹ Za biografske podatke o slikaru taj je dokument važan utoliko što se datum njegove smrti pomiče sa 1450.⁷² na 1449. godinu, tj. izvjesno je da je Blaž Jurjev umro prije 21. listopada 1449. godine.

PRILOG: DOKUMENTI

1

1436, 21. listopada – U Trogiru. Protomagistar Stjepan Brachus iz Splita obvezuje se prioru i prokuratoru Samostana sv. Križa na Čiovu izraditi devet kamenih okvira vrata i dva luka.

Die et loco predictis [XXI mensis octobris, MCCCXXXVI, Tragurii, in cancellaria comunis] presentibus nobili viro ser Petro Mathei de Chiudis examinatore, ser Silvestro Nicole Zipriani et Philipo Iacobi civibus Tragurii ibidem vocatis et rogatis.

Ibique venerabilis et religiosus vir dominus Nicolaus prior monasterii et loci sancte Crucis de insula Bue et nobilis vir ser Nicolaus Mladini de Tragurio tamquam procurator dicti loci et conventus ex una parte et Stephanus Brachus prothomagister Spaleti parte ex altera ad infrascripta pacta et conventiones insimul devenerunt: videlicet quod ipse magister Stephanus in Dei nomine debeat facere tres portas pro habitatione monasterii ecclesiae sancte Crucis et loco de vivis lapidibus que sint pedum quatuor cum dimidio per latitudinem et pedum sex cum dimidio <per altitudinem> computatis archis de quibus tribus portis due sint laborate cum bastonis circum

circa et tertia sit scleta et simplicius operis sine bastonis set cum suis soleariis. Item quod debeat facere duas alias portas minores, videlicet pedum trium cum dimidio per latitudinem et per altitudinem pedum sex, ambas cum archu et baston. Item unam aliam portam pedum trium per latitudinem et pedum sex per sumitatem cum suis bastonis et archis. Item portas tres pedum duorum cum dimidium per latitudinem et per altitudinem secundum suam quenitentiam, scletas seu simplices cum suis soleariis. Item archos duos circuitionis seu revolutionis pedum quatuor cum dimidio cum lixta plana et eis gulla. Et quod omnia sint laborata ornate ad scarpellum ad laudem boni magistri. Et hec omnia facere et laborare promisit dictus magister Stephanus modo premissis quia versa vice dicti dominus prior et ser Nicolaus procurator ut supra dictis nominibus dare et solvere promiserunt eidem magistro Stephano presenti, stipulanti et recipienti pro sua solutione et mercede laboris libras centum parvorum de quo pretio tamen sibi dederunt ex nunc libras decem pro parte, quas libras X dictus magister Stephanus fuit contentus et confessus habuisse et recepisse ab eisdem. Et residuum usque ad libras centum dare et solvere promiserunt eidem de tempore in tempus secundum quod preter erunt concordantes. Que omnia et singula suprascripta facere, attendere et observare promiserunt dicte partes hinc inde firma et rata habere, tenere et in nullo contravenire sub pena librarum L parvorum stipulantes hinc inde promissa solvenda per partem contrafacientem parti servare volenti. Qua pena soluta vel non rata tamen perpetuo maneat omnia scripta.

(in margine:) *Conventus ecclesie sancte Crucis et Stephani prothomagistri de Spaletto pacta*

(in margine:) *Publicata.*

Arhiv HAZU, II c 70, DCCCXCI. Fragmenta quaternarum Civitatis Tragurii 1370–1514, fascikl: »1436–1438. Franciscus de Viviano«, izvorna folijacija: f. 63v–64r; f. 64 je naknadno numerirana brojem 1, a f. 63 brojem 2 (listovi su iz notarske knjige Francesca de Viviano – Državni arhiv u Zadru, Arhiv Trogira, LXVII/2).

Dokument spominje Ivan Kukuljević Sakcinski, *Slovník umjetnikah jugoslavenskih*, Zagreb, 1858–1860., 41, s. v. Brakuš.

2

1439, 25. travnja – U Trogiru. Klesar Ivan Drakanović iz Šibenika obvezuje se prokuratoru Sv. Križa na Čiovu da će sljedećih šest mjeseci raditi na samostanu.

Die XXV mensis aprilis [1439]. Actum Tragurii in cancellaria comunis, presentibus nobili viro ser Iacomello domini Luce Victuri examinatore, ser Nicolao Michaelis Silvestri et ser Antonio Andree Theodori civibus Tragurii testibus vocatis et rogatis.

Ibique Iohannes Drachanovich lapicida de Sibenico se convenit cum nobili viro ser Nicolao Mladini tamquam procuratore et sindico loci et ecclesie sancte Crucis de insula Bue laborare fabricae dicti loci diebus laborativis continuis usque ad sex menses proxime futurum complendum usque ad festum sancti Luce de arte lapicide competenti. Et si infra dictos sex menses deficeret aliquibus diebus aliqua de causa vel non laboraret, quod teneatur totidem aliis diebus reficere laborerium usque ad supplementum dictorum sex menses. Et hoc ideo quia versa vice suprascriptus ser Nicolaus dicto procuratorio nomine se et dictum locum obligando promisit eisdem Iohanni facere expensas competentes victus et secularium per totum dictum semestre et sibi dare pro eius salario et labore mercedis ducatos duodecim in dictis sex mensibus complendum ut supra. Que omnia et singula promiserunt dicte partes hinc inde dictis nominibus attendere, observare, firma et rata habere, tenere et in nullo contrafacere vel venire sub pena librarum L parvorum stipulatione promissa solvenda per partem contrafacientem parti servare volenti. Qua pena soluta vel non, omnia tamen suprascripta firma perdurent.

(in margine:) *Monasterii sancte Crucis cum Iohanne Drachanovich pacta*

Državni arhiv u Zadru, Arhiv Trogira, LXVII/3, fol. 234–234'

Dokument je dijelom objavljen u C. Fisković, *Drvena gotička skulptura u Trogiru*. Rad Hrvatske akademije znanosti i umjetnosti, knj. 275 (Umjetnički razred, knj. 5), Zagreb, 1942, 129 (bilj. 1).

3

1444, 22. listopada – U Dubrovniku. Kamenar Rado Radmonić obvezuje se dominikancu Petru a Vitris da će s pomoćnikom godinu dana raditi na crkvi i samostanu Sv. Križa na Čiovu

Die XXII octobris 1444. Frater Petrus a Vitris ordinis sancti Dominici conduxit et acordavit Radum Radmonich petrarium ibi presentem et promittentem per annum unum proxime futurum incepturum primo die quo inceperit laborare quod promittens ipse Radus per unum annum cum uno socio laborare de arte sua ad ecclesiam et circa ecclesiam sancte Crucis que fuit in insula de Cichovo districtus Tragure et bene attendere et sollicitare et non recedere ab ipso laborerio et ire ad laborandum quo voluerit ipse frater Petrus in dicta insula et in civitate et facere omnia laboreria que voluerit ipse frater Petrus de arte sua videlicet de his que scit facere. Et dictus frater Petrus promisit ipsi Rado dare et solvere ipsi Radi pro sua mercede et socii singulo die quo laborabunt solidos decem et expensas oris singulo die tam festivo quam laboratorio. Et sic convenerunt insimul promittentes predicta

habere firma et rata et attendere et observare. Renunciantes. Et de pluri promisit ipse Radus post complementum anni laborare circa dictam ecclesiam diebus viginti sine aliqua solutione videlicet decem ipse et decem socius. Et ex nunc dictus Radus confessus fuit habuisse et recepisse a suprascripto fratre Petro dante et solvente pro parte predictorum laboreriorum ducatos sex auri.

(in margine:) *Recordatio et pactum*

Državni arhiv u Dubrovniku, Diversa notarie 28, f. 110'

Dokument spominje C. Fisković, *Naši graditelji i kipari XV. i XVI. stoljeća u Dubrovniku*, Zagreb, 1947, 100.

4

1458, 20. srpnja – U Dubrovniku. Ostoja Radosalić zvan Kostur izjavljuje da nije dovršio gradnju cisterne Samostana sv. Križa na Čiovu iako je bio u cijelosti unaprijed isplaćen i obvezuje se prioru i prokuratoru Samostana sv. Križa u Gružu da će vratiti svotu utrošenu za taj posao.

Die 20 iulii 1458. Hostoia Radossalich dictus Costur murator promittit super se et omnia sua bona Tome priori et ser Valcho de Restis procuratori monasterii sancte Crucis de Gravosio ibi presentibus et acceptantibus quod cum ipse Hostoia fuisset obligatus de faciendo unam cisternam ad Traguram ad monasterium sancte Crucis de ordine sancti Dominici de observantia positum in insula dicta Bua et pro ea cisterna ipse Hostoia integram solutionem habuisset et non perfecisset et non complevisset dictam cisternam. Ideo ipse Hostoia obligat se esse debitorem super eius bona omnia ipsi priori et ser Vlacho (!) nomine dicti monasterii de Tragura recipientibus ad dictum et solvendo ipsis priori et ser Valcho tantum et tot denarios quantum et quos ipsi prior Tomas et ser Valchus dicent simplici verbo expensum fuisse ad comendandum dictam cisternam quorum verbo simplici pro tali causa credatur sine sacramento. Renunciando.

Državni arhiv u Dubrovniku, Diversa cancellarie 67, f. 176

Dokument spominje C. Fisković, *Naši graditelji i kipari XV. i XVI. stoljeća u Dubrovniku*, Zagreb, 1947, 100.

5

1450, 14. lipnja – U Trogiru. Magister Matej Pomenić obvezuje se prioru i prokuratoru samostana sv. Križa na Čiovu da će prema uputama koje je dobio od priora za samostan načiniti srebrni križ.

Die suprascripto [XIII mensis iunii, 1450]. Actum Tragurii ad pontem terre firme ubi dominus comes sedere consuevit, presentibus nobilibus viris ser Nicolao domini Blasii de Andreis examinatore et ser Nicolao Michaelis Silvestri ac

Iohanne ser Nicolai Venturinich civibus tragurienses, testibus vocatis et rogatis.

Ibique nobilis vir Iacomellus domini Luce Victuri procurator et nomine fratris Nicolai Milinovich tamquam prioris monasterii et conventus sancte Crucis de insula Bue ex una parte et magister Matheus Pomenich aurifex de Tragurio parte ex altera ad infrascripta pacta et conventiones invicem devenerunt. Videlicet quod idem magister Matheus se obligando promisit facere et struere de novo unam crucem de argento pro usu ecclesie dicti monasterii secundum quantitatem, qualitatem et formam eidem magistro Matheo ostensam et datam per dictum fratrem Nicolaum. Et hanc crucem debeat complevisse hinc usque ad festum sancti Iohannis confessoris Tragurii de mense novembris proxime futurum ad laudem boni magistri. Et hoc quia idem ser Iacomellus nomine quo supra se obligando promisit dare et solvere eidem magistro Matheo in fine dicti operis pro sui mercede laboris dicte crucis soldorum XL-ta parvorum pro qualibet unzia argenti dicte crucis dando eidem magistro Mathco argentum necessarium de quo argento idem ser Iacomellus iam dedit pro parte eidem magistro Mathco unzias decemseptem prout inde magister Mathcus fuit contentus et confessus habuisse et recepisse. Que omnia promiserunt dicte partes hinc inde dictis nominibus attendere observare et sub pena librarum L auri stipulatione promissa et obligatione et cetera. Qua pena et cetera. Ad plenum.

(in margine:) *Monasterii sancte Crucis cum magistro Matheo aurifico pacta*

Arhiv HAZU, II c 70, DCCCXCI. Fragmenta quaternarum Civitatis Tragurii 1370–1514, fascikl: »1450«, izvorna folijacija ff. 39'–40; naknadna numeracija ff. 3'–4 (listovi su iz notarske knjige Francesca de Viviano, Državni arhiv u Zadru, Arhiv Trogira, LXVII/6.)

Neobjavljen.

6

1450, 12 studenog – U Trogiru. Zlatar Matej Marinov Pomenić sastavlja oporuku prije polaska na hodočašće u Rim.

Die suprascripto [XII mensis novembris 1450]. Actum Tragurii in cancellaria comunis presentibus nobili viro ser Nicolao Michaelis Silvestri examinatore, Luca Gregurich et Iohanne Salamonich civibus Tragurii ibidem vocatis et rogatis.

Ibique Matheus Marini Pomenich aurifex de Tragurio existens per Dei gratiam sanus mente, sensu et intellectu atque corpore, intendens de presenti ad viagium Rome peregre proficisci, timens divinum iudicium, considerans etc., nolens ab intestato decedere dispositionem omnium suorum bonorum per presens nuncupativum testamentum quod dicitur sine scriptis in hunc modum facere procuravit et fecit.

In primis namque reliquit in opere muri civitati nove Tragurii soldos X parvorum. Item reliquit in opere hospitali sancti Spiritus de Tragurio soldos X parvorum. Item reliquit in opere capelle sancti Iohannis confessoris de Tragurio libras decem parvorum pro anima sua. Item reliquit fratribus Sancti Francisci de extra muros Tragurii libras quinque parvorum pro missis per eos celebrandas pro anima sua. Item reliquit fratribus Sancti Dominici de civitate nova Tragurii libras quinque parvorum pro missis per eos celebrandas pro anima sua. Item reliquit Simoni eius fratri libras decem parvorum. Item reliquit Philipe eius sorori libras quinque parvorum. Residuum vero omnium suorum bonorum mobilium et stabilium presentium et futurorum voluit quod vendatur ad publicum incantum et denarii inde extrahendi distribuantur et dispensentur in fabrica ecclesie sancte Crucis de insula Bue pro anima sua. Suum autem fideicommissarium et huius sui testamenti executorem instituit ac voluit et ordinavit nobilem civem Tragurii ser Iacomellum domini Luce Victuri militis cui dedit plenam libertatem omnia suprascripta exequendi et perficiendi absque alicuius conditione. Et hanc suam ultimam voluntatem asseruit esse velle etc. Ad plenum.

(in margine:) *Mathei Pomenich testamentum*

Državni arhiv u Zadru, Arhiv Trogira, XLVI/6, ff. 199–199'

Neobjavljen.

7

1438, 11. srpnja – U Trogiru. Trogirski kaptol daje Nikoloti Sobota dopuštenje za gradnju kapele sv. Jeronima uz katedralu.

In Christi nomine Amen. Anno nativitatis eiusdem MCCCCXXXVIII, indictione prima, die undecima Iulii temporibus quidem ducatus illustrissimi principis ac excelentissimi domini domini Francisci Foscarini Dei gratia incliti ducis Venetiarum ac regiminis sapientis et generosi domini Georgii Valaresso honorabilis comitis Traguriensis suorumque iudicum nobilium virorum dominorum Dragolini Nicole et ser Iacomello Luce Victuri militis et Petri Mathei de Chiudis.

Coram supradicto domino comite existente in ecclesia sancti Laurentii de Tragurio cum supradictis suis iudicibus curie et venerabili patre domino Nicolao Dei gratia abbate monasterii sancti Iohannis Baptiste tamquam vicario generali ecclesie ac diocesis Traguriensis predictae constituti venerabiles viri domini presbiter Lucas Elie archidiaconus Gregorius Niniacich archipresbiter, Ioannis Stoysich primicerius, Lucas Iohannis Scobalich, Iohannes Bogdanich, Gregorius Ducovich, Nicolaus Pauli, Bertanus Marci, Iohannes Marini, Blasius Chevegovich et Iohannes Iacobi Testa omnes canonici dictae ecclesie Traguriensis ex una parte et nobili vir ser Petrus Nicole de Andreis honorabilis civis Traguriensis tamquam procu-

rator et nomine nobilis mulieris Domine Nicolotte relicte quondam ser Iacobi Nicole Sobotich de Tragurio parte ex altera ad infrascripta pacta et conventiones invicem devenerunt videlicet. Quod dicta domina Nicolotta cum licentia, consensu et voluntate prefatorum dominorum comitis, iudicum ac vicarii ac ser Iacobelli Victuri predicti tamquam operarii dictae ecclesiae Traguriensis possit et valeat libere et expedite fabricari facere de novo unam capellam in dicta ecclesia sancti Laurentii sub vocabulo sancti Ieronimi omnibus sump-tibus et expensis ipsius domine Nicolotte. Item quod dicta domina Nicolotta teneatur ornare dictam capellam omnibus necessariis ad cultum divinum maxime pro celebrandi missas in dicta capella. Item quod ipsa possit in ipsa capella poni facere et construi unam sepulturam ad eius libitum in qua non possit sepeliri nisi illas personas quas ipsa domina Nicolotta voluerit vel ordinaverit. Item quod ipsa domina Nicolotta possit et valeat ad eius libitum et voluntatem eligere et deputare, instituere et destituere absque alicuius contradictione unum capellanum in ipsa capella qui per tempora habeat celebrare perpetuis temporibus singulis diebus missam in dicta capella unam, vel duos dumodo tamen sit vel sint de ipsius ecclesia et ydonei et sufficientes ad dictam missam celebrandum. Et quod ipsa possit de tempore in tempus ipsum capellanum permutare, privare et alium ponere prout sibi placuerit. Item quod omnia paramenta, libri, argentea et alia ornamenta ad dictam capellam per ipsam dominam Nicolottam danda et deputanda recondantur in una capsella in sacristia ipsius ecclesie sancti Laurentii subtus clavim in manibus dicti sui capellani ita quod non debeant ipsa bona extra dictam capellam struendaam ad alium usum deputari nisi cum licentia et voluntate dicte domine Nicolotte et dicti sui capellani. Item quod capellano qui pro tempore fuerit in dicta capella nec occasione dicte capelle possit per aliquam personam poni aliqua colta seu impositio, vel angaria. Item quia ipsa domina Nicolotta promittit et vult ipsam capellam dotari et dotatam perpetuo esse bonorum et de bonis ipsius domine Nicolotte et suorum heredum per modum quod inibi singulis diebus missa perpetuo celebretur. Quae omnia et singula supradicta promiserunt dicte partes hinc inde se perpetuo firma et rata habere, tenere, attendere, observare et in nullo contrafacere vel venire per se vel alium seu alios aliqua ratione vel causa de iure vel de facto sub pena ducatorum mille auri solvenda per partem contrafacientem parti servare volenti stipulatione premissa et obligatione bonorum dicti capituli et dicte domine Nicolotte presentium et futurorum et refectione damnorum, expensarum et interesse litis et expensis. Qua pena soluta vel non ac damnis, expensis et interesse reffectis vel non rata tamen perpetuo maneat omnia supradicta super quibus omnibus et singuli prefati dominus

comes cum suis iudicibus ac vicarius et operarius auctoritatem interposuerunt pariter et decretum. Actum Tragurii in ecclesia sancti Laurentii predicta presentibus nobilibus viris ser Cipriano Nicole examinatore, domino Blasio de Andreis milite, ser Nicolao Michaelis Silvestri, ser Silvestro Nicole, ser Iohanne Sobbotich, ser Luca Donati de Casottis, ser Stephano Gregorii Stipe, ser Nicolao domini Blasii, domino Matheo Mihaelis et aliis testibus vocatis et rogatis.

Ego Petrus de Rechanatis Sancte Ecclesie doctor magistri Iohannis Medici publica imperiali auctoritate Venetiarumque notarius nec non comunis Traguriensis cancellarius suprascriptum instrumentum ex notis ecclesiasticis quondam ser Francisci de Viviano tunc cancellarii comunis Traguriensis prout inveni fideliter sumpsi et publicavi.

(in margine:) Ex cartulario capituli Traguriensis nr. 71

(in margine:) De capella sancti Hieronimi constructione concessionones

Arhiv HAZU, XX-12/10, ff. 46-49

Dokument se spominje u *Memorie istoriche di Tragurio ora detto Traù di Giovanni Lucio, in Venetia, 1674, 488.*

Neobjavljen.

8

1438, 31. srpnja – U Trogiru. Magister Marko Gruato obvezuje se Nikoloti Sobota, odnosno njezinom zastupniku Petru Andreisu, da će zajedno s magistrum Nikolom Račićem u roku od dvije godine izgraditi kapelu sv. Jeronima uz trogirsku katedralu.

Die et loco predictis [ultimo mensis iulii 1438, Tragurii], presentibus nobili viro ser Iacobo Doymi Desse examinatore, Michaelae Iohannis tinctoris et Radovano Vlatchi Busanni barberio de Tragurio ibidem vocati et rogati.

Ibique nobilis vir ser Petrus Nicole de Andreis de Tragurio nomine nobilis mulieris domine Nicolote relicte ser Iacobi Nicole de Tragurio ex una parte et magister Marcus Gruato lapicida habitator Tragurii pro se et nomine magistri Nicolai Racich lapicide de Tragurio pro quo promisit de rato et rati habitione sub obligatione suorum bonorum parte ex altera ad infrascripta pacta et conventiones invicem solemniter devenerunt, videlicet: quod dictus magister Marcus debeat construere unam capellam de lapidibus in angulo ecclesie sancti Laurentii a parte ponentis e boree, magnam quantum continent pilastri dicte ecclesie sancti Laurentii, de muro intus et extra secundum quod est laboratum murus ecclesie, altitudinis pedum XI a salizata supra usque ad cornices ac cum suis cornicibus et crosaria sua ac cum sua porta ad modum inceptum ad similitudinem capelle sancti Iohannis, ac cum una fenestra conpetenti a latere ponentis secundum designationem ostensam in quadam carta papirea designatam

ac cum uno oculo a parte levantis ad similitudinem oculi quod est subtus campanile. Item, quod voltus ipsius capelle sit laboratus ad similitudinem corporalem existentis in ecclesia sancti Iohannis Baptiste ad capellam sancti Benedicti et cum eius fundamentis sufficientibus ad dictum opus. Et hec omnia debeat facere dictus magister Marcus simul cum dicto magistro Nicolao Racich omnibus eorum laboribus et expensis, excepto quod dicta domina Nicolota teneatur et debeat conducere lapides ponendos in opere dicte capelle a marina portus usque ad locum dicti laborerii, et omnia ipsa facere ad laudem boni magistri. Incipiendo dictum opus ad presens et continuando dictum laborerium debeant complevisse usque ad duos annos proxime futuros omni exceptione et occasione remotis. Et quod omnia quia versa vice prefatus ser Petrus nomine ipsius domine Nicolote pro qua promisit de rato et rati habitatione sub obligatione suorum bonorum quo ad contenta in presenti contractu se obligando promittentes solvere et assignare eisdem magistris Marco et Nicolao pro eorum labore et operis mercede dicte capelle ducatos <duce>ntos duodecim auri in hunc modum et in terminis infrascriptis videlicet modo cum inceperint incidere lapides ad petreriam ducatos quadraginta auri et residuum dictorum denariorum in quinque pagis, videlicet cum lapides erunt incisi et conducti ad marinam ducatos XXXV. Item cum lapides ipsi erunt semilaborati ducatos XXXV. Item cum erunt lapides omnes laborati et incepti poni in opere ducatos XXXV. Item cum capella erit semi laborata ducatos XXXV. Et cum ipsa capella et dictum opus erit expletum totum residuum dictorum denariorum. Que omnia et singula suprascripta et in presenti contractu contenta promiserunt dicte partes hinc-inde nominibus quibus supra solemnibus stipulationibus hinc inde intervenientibus se perpetuo firma et rata habere, tenere et in nullo contrafacere vel venire, deficere vel cessare per se vel alium seu alios aliqua ratione vel causa de iure vel de facto sub pena ducatorum centum auri stipulatione promissa solvenda per partem contrafacientem parti servare volenti et obligatione bonorum dicte domine Nicolote et dictorum magistrorum Marci et Nicolai presentium et futurorum cum refectione damnorum, expensarum et interesse litis et extra. Qua pena soluta vel non ac damnis, expensis et interesse reffectis vel non rata tamen permaneant omnia suprascripta.

(autograf:) *Ego Franciscus de Viviano*

(in margine:) *Domine Nicolote Sobota cum Marco Gruato lapicida pacta et conventiones*

Arhiv HAZU, II c 70, DCCCXCI. Fragmenta quaternarum Civitatis Tragurii 1370–1514, fascikl: »1436–1438«, izvorna folijacija: f. 115'–116, naknadna numeracija: f. 3'–4 (sveščić u kojem se nalazi dokument je iz notarske knjige Francesca de Viviano, Državni arhiv u Zadru, Arhiv Tro-

gira, LXVI/3).

Objava: Ivan Kukuljević Sakcinski, *Slovník umjetnikah jugoslavenskih*, Zagreb, 1858–1860., 110, s. v. Gruato.

9

1449, 30. listopada – U Trogiru. Trogirski plemić Ivan de Munda kao izvršitelj oporuke slikara Blaža Jurjeva imenuje za opunomoćenike zadarskog plemića Krševana Matejevog Križančića i ninskog plemića Nikolu Ljubislavića.

Die XXX mensis octobris presentis [1449]. Actum Tragurii in cancellaria comunis presentibus nobilibus viris ser Luca Blasii Victuri examinatore, ser Michatio Nicole Victuri et ser Matheo ser Michaelis de Chiudis civibus Tragurii ibidem vocatis et rogatis.

Ibique providus vir ser Iohannes de Munda civis Tragurii tamquam commissarius testamentarius ut asseruit et nomine commissarie quondam magistri Blasii Georgii pictoris olim civis Traguriensis et postea habitator Iadre, omni meliori modo, via, iure causa et forma quibus magis et melius potuit <in mg: revocando alium procuratorem hactenus> dicto commissario nomine fecit, constituit et ordinavit suos pro dicta commissaria veros et legitimos procuratores, actores, factores et quicquid melius dici et esse potest prudentes viros ser Crisogonum Mathei Crisancich civem Iadrensem et ser Nicolaum Liubislavich civem Nonensem absentes tamquam presentes et eorum utrumque insolidum ita quod non sit melior conditio occupatum sed quicquid unus ipsorum inceperit alter prosequi mediare valeat et finire ut continet in alia procura scripta per dictum constituentem die XXI presenti mensis in hoc libro.

(in margine:) *Comissarie Blasii pictoris procura*

(in margine:) *Publicata.*

Arhiv HAZU, II c 70, DCCCXCI. Fragmenta quaternarum Civitatis Tragurii 1370–1514, fascikl: »1449«, izvorna folijacija: f. 110', naknadna numeracija: f. 3'.

Neobjavljen.

BILJEŠKE

1 U tiskanom katalogu Kukuljevićeve biblioteke (*Bibliothèque sud-slave de Jean Kukuljević-Sakcinski a Agram*, Agram: Imprimerie de Charles Albrecht, 1867, 13) navode se »Quaternae diversarum civitatum Croatiae et Dalmatiae saec. XIII., XIV., XV., XVI. et XVII.«. Koliko nam je poznato, dijelove te građe su u kontekstu povijesnoumjetničkih istraživanja svojedobno proučavali M. IVANIŠEVIĆ (*Juraj Dalmatinac u Splitu godine 1444. i 1448*, u: »Juraj Matejev Dalmatinac. Radovi Instituta za povijest umjetnosti«, 3–6/1979–82, str. 143–157) te M. HRG i J. KOLANOVIĆ (*Nova grada o Jurju Dalmatinu*, »Arhivski vjesnik«, XVII–XVIII/1974–75, str. 7–25).

2 Arhiv HAZU, II c 70. Na omotnici mape je i broj – DCCCXCI. Građa je naknadno raspoređena u fascikle prema godinama iz kojih potječu listovi. Dokumenti iz 14. stoljeća – svežnjic trogirskih oporuka iz razdoblja između 1370. i 1373. godine koji su objavili M. KARBIC i Z. LADIĆ (*Oporuke stanovnika grada Trogira u Arhivu HAZU*, »Radovi Zavoda za povijesne znanosti HAZU Zadru«, sv. 43, 2001, str. 161–254) – naknadno su izdvojeni i danas se čuvaju pod signaturom II c 41.

3 Usp. D. BOŽIĆ-BUŽANČIĆ, *Arhivsko spomeničko blago Trogira*, »Mogućnosti«, XXVII, 10–11, 1980, str. 1147–1155. O Kukuljeviću boravku u Trogiru Roko Slade Šilović je 1937. godine zapisao sljedeće: *Za dobe Cege (opata Vicka Celio-Cege, op. aut.) naš neumorni historičar Ivan Kukuljević Sakcinski putuje na sve strane po hrvatskim zemljama da sakupi gradiva za svoj »Slovník umjetnikah slavenskih« što ga objavljuje u Zagrebu godine 1858. Njegov višednevni boravak u Trogiru ostavio mu je neugodnu uspomenu, jer ga nekogi vlasnici biblioteka i javnih arhiva još i danas objeđuju, da je odnio sobom u Zagreb mnoge listine i čitave arhivalne snopiće naših rukopisa. Možda je Kukuljević to uradio dobrom namjerom za nauku, ali je Trogir međutim bio lišen jednog dijela svojih dragocjenih dokumenata.* – R. SLADE ŠILOVIĆ, *Natpis majstora Mateja Gojkovića na zvoniku trogirске katedrale iz godine 1422*, »Jadranski dnevnik«, god. IV, br. 19, 23. siječnja 1937, str. 9.

4 O samostanu v. D. FARLATI, *Illyricum sacrum*, t. III, Venetiis, 1765, p. 404–405; P. ANDREIS, *Storia della città di Traù*, ed. M. Perojević, Spljet, 1908, str. 318–319; I. BABIĆ, *Kulturna i umjetnička baština Trogira*, u: PAVAO ANDREIS, *Povijest grada Trogira*, sv. II, Split, 1977, str. 101, 103. Povijesne podatke o Sv. Križu u novijem je vremenu sabrao i objavio S. KRASIĆ, *Dominikanski samostan sv. Križa na otoku Čiovu (1432.–1852.)*, »Prilozi povijesti umjetnosti u Dalmaciji«, 31, 1991., str. 79–95; usp. i S. KRASIĆ, *Dominikanci. Povijest Reda u hrvatskim krajevima*, Zagreb, 1997, str. 24, 157–158.

5 S. KRASIĆ, *Dominikanski samostan Sv. Križa* (n. dj.), str. 84.

6 S. KRASIĆ, *Dominikanski samostan Sv. Križa* (n. dj.), str. 87.

7 S. KRASIĆ, *Trogiranin Fantin de Valle i njegova knjižnica*, »Radovi Instituta Jugoslavenske akademije znanosti i umjetnosti u Zadru«, XX, 1973, str. 367–383.

8 P. ANDREIS (n. dj.), str. 319.

9 Usp. S. KRASIĆ, *Dominikanski samostan Sv. Križa* (n. dj.), str. 81.

10 *Drvena gotička skulptura u Trogiru*, »Rad Hrvatske akademije znanosti i umjetnosti«, knj. 275 (Umjetnički razred, knj. 5), Zagreb, 1942, str. 97; *Naši graditelji i kipari XV. i XVI. stoljeća u*

Dubrovniku, Zagreb, 1947, str. 99–100.

11 Danas u Državnom arhivu u Zadru (DAZd), Arhiv Trogira (AT) LXVII/2, f. 3'.

12 Arhiv HAZU, II c 70, DCCCXCI. Fragmenta quaternarum Civitatis Tragurii 1370–1514, fascikl "1436–1438", izvorna folijacija ff. 63'–64.

13 I. KUKULJEVIĆ SAKCINSKI, *Slovník umjetnikah jugoslavenskih*, Zagreb, 1858–1860, str. 41, s.v. Brakuš Stjepan.

14 V. CELIO-CEGA, *La Chiesa di Traù descritta dell' abate Vincenzo de Celio-Cega nell' anno 1854*, Spalato, 1855, str. 61.

15 Usp. C. FSKOVIĆ, *Opis trogirске katedrale iz XVIII stoljeća*, Split, 1940, str. 35–36.

16 C. FSKOVIĆ, *Opis trogirске katedrale* (n. dj.), str. 59, bilj. 54.

17 R. EITELBERGER von EDELBERG, *Die mittelalterlichen Kunstdenkmale Dalmatiens in Arbe, Zara, Traù, Spalato und Ragusa*, »Jahrbuch der Kaiserlich-Königlichen Central-Commission zur Erforschung und Erhaltung der Baudenkmale«, 5, 1861, str. 220; R. SLADE ŠILOVIĆ, *Natpis majstora Gojkovića* (n. dj.), str. 9–10.

18 C. FSKOVIĆ, *Nekoliko dokumenata o našim starim majstorima*, »Vjesnik za arheologiju i historiju dalmatinsku«, LII, 1949, str. 189; C. FSKOVIĆ, *Umjetnički obrt XV.–XVI. stoljeća u Splitu*, »Zbornik za proslavu petstogodišnjice rođenja Marka Marulića 1450–1950«, Zagreb, 1950, str. 131.

19 C. FSKOVIĆ, *Andrija Aleši i ostali majstori u Rabu*. Split, 1948. (Izdanje Konzervatorskog zavoda za Dalmaciju u Splitu, sv. 5.), str. 20; C. FSKOVIĆ, *Umjetnički obrt XV.–XVI. stoljeća u Splitu* (n. dj.), str. 135.

20 Početak teksta ugovora koji se danas nalazi u DAZd, AT LXVII/3, f. 234 objavio je C. FSKOVIĆ, *Drvena gotička skulptura u Trogiru* (n. dj.), str. 129, bilj. 1; ondje se Drakanovićevo ime zabunom navodi kao Nikola. Ugovor se spominje i u C. FSKOVIĆ, *Naši graditelji i kipari* (n. dj.), str. 100.

21 C. FSKOVIĆ, *Naši graditelji i kipari* (n. dj.), str. 99–100.

22 Državni arhiv u Dubrovniku (DAD), *Diversa notarie* 28, f. 110'.

23 DAD, *Diversa cancellarie* 67, f. 176. O radovima Ostoje Radosalića u Dubrovniku v. C. FSKOVIĆ, *Naši graditelji i kipari* (n. dj.), str. 93, 94.

24 Usp. S. KRASIĆ, *Dominikanski samostan Sv. Križa u Gružu (1437–1987). Povijesni pregled*, »Croatia Christiana Periodica«, 20, 1987, str. 184–198.

25 Te se godine osniva samostan sv. Petra Mučenika u Starom Gradu na Hvaru, usp. S. KRASIĆ, *Dominikanci. Povijest Reda* (n. dj.), str. 25.

26 RENATA NOVAK KLEMENČIĆ, *Kamnoseška podjetja u Dubrovniku v prvi polovici 15. stoljeća*, u: *Med srednjo Evropo in Sredozemljem. Vojetov zbornik*, Ljubljana, 2006, str. 466–467.

27 C. FSKOVIĆ, *Naši graditelji i kipari* (n. dj.), str. 62, 81, 118, 119, 122, 123, 124; C. FSKOVIĆ, *Dokumenti o radu naših graditelja i klesara XV.–XVI. stoljeća u Dubrovniku*. Split, 1947. (Izdanje Konzervatorskog zavoda za Dalmaciju u Splitu, 3.), str. 16, bilj. 18, str. 25, bilj. 71.

28 S. KRASIĆ, *Dominikanski samostan Sv. Križa* (n. dj.), str.

88–89, bilj. 27.

29 Takvu dataciju od Kukuljevića preuzeo je i DUDAN, *La Dalmazia nell'arte italiana*, I, Milano, 1921, str. 147.

30 D. FARLATI, *Illyricum sacrum* (n. dj.), str. 405; V. CELIO-CEGA, *La Chiesa di Traù* (n. dj.), str. 61. S. KRASIĆ, *Dominikanski samostan Sv. Križa* (n. dj.), str. 86, ispravno je donio godinu s natpisa u luneti (1499), zabunom navodeći da se taj natpis i natpis na gredi nadvratnika portala nalaze iznad glavnog oltara.

31 Rapske katedrale, splitskog samostana benediktiki (danas u Muzeju grada) i franjevačke crkve u Dubrovniku, usp. C. FISKOVIĆ, *Kipovi Pietà u Dalmaciji i Boki Kotorskoj*, »Peristil«, XXIX, 1986, str. 41–54. Čiovski reljef nastao je iste godine kao i portal Franjevačke crkve u Dubrovniku, djelo braće Leonarda i Petra Petrovića.

32 C. FISKOVIĆ, *Kipovi Pietà* (n. dj.), str. 48, bilj. 22.

33 S. ŠTEFANAC, *Kiparstvo Nikole Firentinca i njegovog kruga*, Split, 2006, str. 135.

34 Od Farlatija (n. mj.), potom V. Celio-Cege (n. mj.) do S. KRASIĆA, *Dominikanski samostan Sv. Križa* (n. dj.) str. 86.

35 Arhiv HAZU, II c 70, DCCCXCI. *Fragmenta quaternarum Civitatis Tragurii 1370–1514*, fascikl »1450«. U omotu na kojem piše 1450 dva su preklapljena lista (s izvornom numeracijom ff. 11–12 i 39–40) iz knjige trogirskog notara Francesca de Viviano koja se nalazi u DAZd, AT LXVII/6. Premda je te listove nedvojbeno izdvojio upravo zbog ugovora s Pomeničem, Kukuljević ga u Slovníku ne spominje.

36 V. MOLÉ, *Urkunden und Regesten zur Geschichte der dalmatinischen Kunst aus dem Notariatsarchiv von Sebenico*, »Jahrbuch des Kunsthistorischen Institutes der k. k. Zentralkommission für Denkmalpflege«, 6, 1912, Beiblatt, coll. 149, 154

37 C. FISKOVIĆ, *Trogirski zlatari od 13. do 17. stoljeća*, »Starohrvatska prosvjeta«, III. s., sv. 14, 1985, str. 187–189.

38 V. MOLÉ, *Urkunden und Regesten* (n. dj.), str. 149.

39 C. FISKOVIĆ, *Trogirski zlatari* (n. dj.), str. 193.

40 P. ANDREIS, *Storia* (n. dj.), str. 330–331.

41 Izvod iz Valierove vizitacije objavio je S. KRASIĆ, *Dominikanski samostan Sv. Križa* (n. dj.), str. 85–86.

42 I. FISKOVIĆ, *Gotička kultura Trogira*, »Mogućnosti«, XXVII, 10–11, 1980, str. 1062.

43 C. FISKOVIĆ, *Trogirski zlatari* (n. dj.), str. 187, bilj. 31.

44 DAZd, AT XLVI/6, f. 199–200.

45 DAZd, AT XLVI/6, f. 198–199. Na arhivske podatke o slicaru Ivanu i njegovom ocu Dujmu prvi je ukazao I. KUKULJEVIĆ (*Slovník*, n. dj., str. 316–317, s. v. Mirosavljić). Spominje ga i C. FISKOVIĆ u člancima *Drvena gotička skulptura u Trogiru* (n. dj.), str. 104, 131, bilj. 37 i *Nekoliko dokumenata o našim starim majstorima* (n. dj.), str. 192, gdje daje točniji oblik prezimena (Mirosavljić), a izvod iz slikareve oporuke objavio je u članku *Poliptih Blaža Jurjeva*, »Prilozi povijesti umjetnosti u Dalmaciji«, 14, 1965, str. 135, bilj. 66.

46 Podatak o tome sačuvan je u upisu na margini ugovora za križ bratovštine sv. Ivana u Šibeniku, usp. V. MOLÉ, *Urkunden und Regesten* (n. dj.), str. 149–150.

47 *Memorie storiche di Tragurio ora detto Traù di Giovanni Lucio*, in Venetia, 1674, str. 488.

48 P. ANDREIS, *Storia* (n. dj.), str. 304.; usp. i C. FISKOVIĆ, *Poliptih Blaža Jurjeva* (n. dj.), str. 122.

49 Arhiv HAZU, II c 70, DCCCXCI. *Fragmenta quaternarum Civitatis Tragurii 1370–1514*, fascikl »1436–1438«.

50 I. KUKULJEVIĆ SAKCINSKI, *Slovník* (n. dj.), str. 110, s.v. Gruato Marko.

51 R. EITELBERGER VON EDELBERG, *Die mittelalterlichen Kunstdenkmale Dalmatiens* (n. dj.), str. 213.

52 A. DUDAN, *La Dalmazia* (n. dj.), str. 146.

53 C. FISKOVIĆ, *Opis trogirске katedrale* (n. dj.), str. 63, bilj. 94.

54 C. FISKOVIĆ, *Poliptih Blaža Jurjeva* (n. dj.), str. 117–121, bilj. 8.

55 C. FISKOVIĆ, *Poliptih Blaža Jurjeva* (n. dj.), str. 118–119.

56 Tekst donosimo prema prijepisu isprava iz ostavštine Ivana Luciusa u Arhivu HAZU, XX–12/10, ff. 46–49.

57 P. KOLENDIĆ, *Šibenska katedrala pre dolaska Orsinijeva*, »Narodna starina«, sv. 8, knj. III., br. 2, Zagreb, 1924, str. 162, bilj. 22.

58 Biskup Giovanni Vitteleschi nije nikada ni došao u Trogir, usp. D. FARLATI, *Illyricum sacrum* (n. dj.), str. 406.

59 Ne treba zanemariti razliku u karakteru zahvata: u Trogiru je posrijedi jednokratna akcija na izgradnji aneksa, odnosno prigradnje postojećem zdanju, dok je u Šibeniku uređivanje privatnih kapela iznađeno kao način za dovršavanje bočnog broda katedrale u izgradnji. U Šibeniku je kaptol suglasna strana, dopuštenje daje biskup, a svjetovni se uglednici ne spominju. Takva će se situacija ipak čini se, promijeniti nakon smrti biskupa Pulšića. Okarakteriziravši ih kao *raskid sa srednjovjekovnim običajima*, specifičnosti vezane uz taj aspekt izgradnje šibenske katedrale u četrdesetim godinama istaknuo je I. FISKOVIĆ, *Neki vidovi umjetničkog rada Jurja Dalmatinca u Šibeniku i Splitu*, »Radovi Zavoda Jugoslavenske akademije znanosti i umjetnosti u Zadru«, XXVII–XXVIII, 1981, str. 120, bilj. 39. U Trogiru je, međutim, odlučivanje o zahvatima unutar katedrale bilo i ostalo prerogativ Kaptola. O tome svjedoči i podatak o sporu iz 16. stoljeća, u vezi s ukopom šibenskog biskupa Ivana Lucija, zabilježen kod P. ANDREISA, *Storia* (n. dj.), str. 207.

60 *Statuta et reformationes civitatis Tragurii*, ed. R. Strohal, u: *Statut grada Trogira*, Split, 1988, str. 259–260. U Dubrovniku je dan sv. Jeronima proglašen gradskim blagdanom 1445. godine. O sklonosti donatorice tom svecu svjedoči i njezin oporučni legat istoimenom ženskom samostanu u Veneciji, usp. C. FISKOVIĆ, *Poliptih Blaža Jurjeva* (n. dj.), str. 117.

61 I. KUKULJEVIĆ SAKCINSKI, *Slovník* (n. dj.), str. 109–110; C. FISKOVIĆ, *Opis trogirске katedrale* (n. dj.), str. 35; C. FISKOVIĆ, *Poliptih Blaža Jurjeva* (n. dj.), str. 116.

62 O benediktinskoj crkvi sv. Ivana Krstitelja u Trogiru v. Lj. KARAMAN, *Popravlak crkve Sv. Ivana u Trogiru*, »Novo doba«, Split, 24. III. 1940, str. 5–6; I. OSTOJIĆ, *Benediktinci u Hrvatskoj i ostalim našim krajevima*, sv. 2, Split, 1964, str. 273–274.

63 Takva je formulacija u ugovoru zbunila DUDANA, *La Dalmazia* (n. dj.), str. 146, i navela ga na netočan zaključak da se starija

kapela sv. Ivana nalazila na mjestu renesansne i da je srušena radi njezine izgradnje 1468. godine. O staroj kapeli gradskog patrona u katedrali v. I. LUCIUS, *Memorie* (n. dj.), str. 487; C. FISKOVIĆ, *Opis trogirске katedrale* (n. dj.) str. 39–40, 60, bilj. 62. Za rekonstrukciju v. R. BUŽANČIĆ, *Secundum sacrarium divi Joannis – Stara kapela sv. Ivana trogirskog u katedrali sv. Lovrinca*, »Prilozi povijesti umjetnosti u Dalmaciji«, 40, 2003–2004, str. 77–112.

64 C. FISKOVIĆ, *Poliptih Blaža Jurjeva* (n. dj.), str. 120–122.

65 C. FISKOVIĆ, *Poliptih Blaža Jurjeva* (n. dj.), str. 120.

66 Grb Vitturijevih na štitu ima dvije okomite grede, grb Andreisovih ih ima četiri, usp. J. KOLUMBIĆ, *Grbovi trogirskih obitelji u obiteljskoj povijesti Jerolima Buffalisa*, »Mogućnosti«, XXVII, 10–11, 1980, str. 1142–1143.

67 U kapeli se svojedobno, kao što je zabilježio P. ANDREIS, *Storia* (n. dj.), str. 304, nalazila slika Jakova Palme, a poliptih Blaža Jurjeva koji se u njoj zatekao početkom 20. stoljeća bio je, kao što je dokazao C. FISKOVIĆ, *Poliptih Blaža Jurjeva* (n. dj.), str. 128, izvorno naručen za crkvu sv. Ivana Krstitelja.

68 WART ARSLAN, *L'architettura gotica civile in Dalmazia dal 1420 al 1520*, »Rivista dell'Istituto nazionale d'archeologia e storia dell'arte«, n. s. XXIII–XXIV, 1976–1977, str. 310.

69 O Pincinovom i Busatovom udjelu na šibenskoj katedrali i njihovoj vezanosti s mletačkim radionicama na Ca d'Oro i Duždevoj palači iscrpno v. I. FISKOVIĆ, *Neki vidovi umjetničkog rada Jurja Dalmatinca u Šibeniku i Splitu* (n. dj.), str. 121; I. FISKOVIĆ, *Utjecaji i odrazi Jurja Dalmatinca u Šibeniku*, u: Juraj Matejev Dalmatinac, »Radovi Instituta za povijest umjetnosti«, 3–6, 1979–82, str. 121–124.

70 Arhiv HAZU, II c 70, fascikl »1449«, izvorna numeracija f. 110¹.

71 *Item legavit quod omnia et singula eius bona existentia in civitate Jadre tam mobilia quam stabilia debeant vendi per dictos suos commissarios. Item voluit et ordinavit quod dicti sui commissarii teneantur facere inventarium de bonis suis videlicet de massariis et aliis suis rebus existentibus Jadre et quod vendantur per dictos commissarios et ud adimpleantur dicta eius legata...* – Iz arhivskih dokumenata o Blažu Jurjevu Trogiriraninu, u: *Blaž Jurjev Trogiriranin*, katalog izložbe, (ur.) D. Domančić i A. Sorić, Zagreb, 1986, str. 74.

72 U literaturi se uobičajilo navoditi da je Blaž umro početkom te godine, usp. K. PRIJATELJ, *Slikar Blaž Jurjev*, Zagreb, 1965, str. 16; K. PRIJATELJ, *Blaž Jurjev Trogiriranin* (s.v.), *Enciklopedija hrvatske umjetnosti*, sv. I, Zagreb, 1995, str. 99; E. HILJE, *Gotičko slikarstvo u Zadru*, Zagreb, 1999, str. 135.

*Summary**Danko Zelić**Contributions to the History of Art in 15th century Trogir: Monastery of the Holy Cross on the island of Čiovo, Goldsmith Matej Pomenić and the Chapel of St Jerome in St Lawrence Cathedral*

The research presented in this article was made possible by the discovery of a certain number of fragments originating from the 15th century Trogir notary books, kept within the legacy of Ivan Kukuljević Sakcinski in the Archives of Croatian Academy of Science and Arts in Zagreb. Those pages with documents of art-historical interest were collected by Kukuljević during his brief stay in Trogir in mid-19th century. Some of them are mentioned or interpreted in his biographical dictionary of South Slavic artists (Slovník umjetnikah jugoslavenskih, published in Zagreb, 1858–1860) but since then those documents have not been studied by art historians. This article discusses the evidence concerning monuments and artists of the first half of the 15th century. The first part of the text is dedicated to the construction of Dominican monastery of the Holy Cross on the island of Čiovo, in the vicinity of Trogir, in the years 1436–1458, and the role played by prothomagister Stephanus Brachus of Split. Second part is about goldsmith Matej Pomenić, a native of Trogir who made his career in Šibenik. The documentary evidence presented here – a commission for the silver cross for the monastery of the Holy Cross, as well as the testament he made before pilgrimage to Rome in the Holy Year of 1450 – shows that he had also lived and worked in Trogir. The last chapter deals with the commission and construction of the first of 15th century building annexes to the Romanesque Trogir Cathedral – the Gothic St Jerome's chapel (1438–1446) – made by builders Marco Gruato from Venice and Nikola Račić from Trogir. All documents, along with supplementary written evidence found in Trogir notary archive (in Zadar State archives) and in the Archives of Croatian Academy in Zagreb, are published in the appendix.